

KULTUREL OG MATERIEL UDVIKLING

Ved sekretær, cand. jur. *Per Bryld*

Det hævdes ofte, at den „kulturelle“ udvikling i Grønland ikke har kunnet følge de „materielle“ fremskridt. Uden at turde hævde, at en sådan påstand fuldtud lader sig dokumentere eller modbevise, vil jeg her forsøge at give et bidrag til vurderingen af dens rigtighed.

Det kan vel på forhånd fastslås, at en påstand om svag eller uinteresseret kulturel indsats fra dansk side i historisk henseende af de fleste vil blive opfattet ikke alene som urigtig, men tillige som en uretfærdighed. Når alt kommer til alt, indledte man netop den danske kolonisation med en kulturel påvirkning i form af missionen, og først missionen muliggjorde en erhvervspolitisk udvikling; vel kan man ikke efter et par århundreders forløb leve på Hans Egedes laurbær, men der kan dog også henvises til, at Grønland i årene før krigen havde nået betydelige resultater i sammenligning med andre koloniområders ideelle fremskridt. Med andre ord, er der grund til at antage, at kritikken kun sigter til de senere års oplysningsvirksomhed.

En påstand, der som den ovennævnte foretager en sammenligning mellem „kulturel“ og „materiel“ udvikling, må forudsætte, at der er klarhed over de begreber, der anvendes. Det forekommer mig imidlertid, at dette krav kun er delvist opfyldt af den kritik, som her omtales - hvad vil man således forstå ved „kulturel udvikling“ i modsætning til „materiel“? Tænkes der på fremskridt inden for skole eller radio, på oplysningsvirksomhed i almindelighed, på den grønlandske befolknings evne til at forstå Mozart og Morten Korch, eller til at synge med på Danmarks Melodibog? Eller er forholdet mon, at kritikerne undres over, at den grønlander, der i sin daglige livsførelse er i stand til at betjene sig af moderne, tekniske hjælpemidler, ikke samtidig formår at mestre den kulturelle baggrund, der af kritikeren føles som et naturligt tilbehør?

For mit vedkommende må jeg bekende, at jeg giver op over for opgaven. Jeg ser mig ikke i stand til at drage en blot nogenlunde fast skillelinie mellem begi-

venheder i de senere år, som udelukkende har vedrørt den åndelige sfære i Grønland, og på den anden side begivenheder, som udelukkende har vedrørt den materielle. Jeg tillader mig endvidere at tvivle på, at grænsen overhovedet kan drages med en sådan bestemthed, at personer, der diskuterer emnet, ganske vil være på det rene med, hvad modparten taler om. Drøftelser af sagen har derfor ofte måttet lide under en vis begrebsforvirrende uklarhed. Diskussionen kunne måske klares noget gennem en fuldstændig redegørelse for de senere års oplysningsarbejde og for de punkter, hvor det navnlig har søgt at sætte ind.

Pladsen tillader det imidlertid ikke, og de officielle beretninger herom vil også være fyldestgørende; tillige vil oplysningsvirksomhedens art være de interesserede bekendt. Jeg vil derfor indskrænke mig til kort at nævne, at det kulturelle arbejde i Grønland har følgende instrumenter til rådighed: en skole, hvis effektivitet uden for byerne endnu er problematisk; en radio, der hidtil har kunnet høres af en brøkdel af befolkningen, og hvis programtjeneste har været bygget efter de forhåndenværende søms princip; en snes biografier, hvor man har kunnet vise film, om hvilke det gjaldt, at ingen af dem var optaget specielt med Grønland for øje, og som først fornylig er forsynet med grønlandske tekster; en publikationsvirksomhed, der kun på det allersidste er kommet i faste rammer, og dertil en frivillig og sporadisk indsats fra uegennyttige personer i studiekredse, foreninger, foredragskredse, læsestuer, fritidshjem og forskellige, mindre betydningsfulde organisationer.

Hvadenten kritikken af oplysningsarbejdets fremskridt er rigtig eller ej, vil det være naturligt at spørge, hvilke resultater man har ret til at vente af et så beskedent og i virkeligheden forstemt apparat? Vil det med rimelighed kunne forlanges, at disse midler i løbet af seks-syv år skulle udrette mirakler, skulle gennemtvinge en udvikling, der herhjemme krævede et tidsrum, der strakte sig fra bondefrigørelserne over højskolens blomstringstid op til vore dage?

Måske vil nogen hævde, at kravet om sådanne resultater ikke er uberettiget udfra betragtninger om, at kulturel påvirkning kan udføres efter samme principper som de, hvorefter der uddeles vitaminpiller: så og så stor en dosis hver dag, indtil behovet er dækket, eller udfra kirurgiske principper: uvedkommende dele af grønlandsk åndsliv amputeres, hvorefter de uvedkommende dele ikke længere vil støde kritikeren. Måske vil man hævde sligt, men egentlig kunne jeg slette hypotesen, både fordi jeg har oplevet, at velmenende mennesker har fremsat sådanne krav, og fordi betragtningen i virkeligheden er fundamental for kritikken - for den kritik, som ikke vil forstå, at der er en begrebsmæssig forskel mellem oplysningsarbejde og praktisk-teknisk virksomhed, f. eks. af den art, der går ud på at opføre boliger. Huse kan man rejse hurtigt og i det antal, man ønsker, når blot materialer

og arbejdskraft findes i tilstrækkeligt omfang. „Kulturelt“ arbejde har andre vilkår, dets fremskridt afhænger af de mennesker, man ønsker at påvirke, og af den hastighed, hvormed de når mætningsgraden. Der er grænser - ret snævre grænser - for, hvor mange åndelige vitaminpiller man kan stoppe i halsen på uinteresserede medborgere, selv i det nordligste Danmark. Tillige spiller adskillige faktorer i den såkaldt „materielle“ udvikling en betydelig rolle for oplysningsarbejdet og virker ikke sjældent som en af dets væsentligste hindringer. Kritikerne burde gøre sig dette klart og forstå, at „kulturel udvikling“ er, og må være, et langsomt foretagende.

Og *har* kritikerne ret, når de hævder, at de materielle fremskridt er løbet forud? Forudsætningen for at påstanden kan undersøges synes at måtte være, at der til et bestemt „kulturelt“ stade hører et lige så bestemt „materielt“ stade, eller for at udtrykke det mere håndfast: ifølge kritikerne vil f. eks. pr. 1. marts 1958 den materielle udvikling i Grønland have nået et bestemt trin - følgelig skal den kulturelle udvikling have nået et bestemt, tilsvarende trin, ellers er der uoverensstemmelse i udviklingen, og katastrofen er nær.

Det forekommer mig, at et sådant synspunkt er ganske uholdbart. Der savnes således en fællesnævner, hvorefter de opnåede resultater kan sammenlignes, og der savnes ganske bevis for, at en bestemt, materiel udvikling kræver eller medfører fremskridt i kulturel henseende af nogenlunde fast indhold. For at bruge et eksempel: fangeren har mange steder ladet kajakken afløse af motorbåden og harpunen af langlinen. Til hvilket „højere, kulturelt udviklingstrin“ bør oplysningsvirksomheden da samtidig løfte fangeren, for at kritikerne kan være tilfredse? Kræves det, at fangeren nu skal kunne gennemlæse en dansk læsebog for folkeskolen, eller må han f. eks. også være bekendt med et vist fysikpensum. Må det kræves, at han foretrækker at lytte til „Hist hvor vejen slår en bugt“ fremfor til traditionel grønlandsk musik. Sandheden er formodentlig, at ingen, ej heller kritikerne, er i stand til at besvare spørgsmålet.

Jeg kunne forstå kritikken, hvis den havde rejst spørgsmålet om oplysningsarbejdets mål og midler, thi dette spørgsmål forekommer mig i grunden vigtigere og dårligere belyst. Det kan ikke undre, at forholdet er således, thi at lægge program for en kulturel indsats er en såre vanskelig opgave, der kræver egenskaber hos sin udøver, som minder om den clairvoyantes. Gennemlæser man kommissionsbetænkningen, finder man således også klare udtryk for de mål, der skal nås under Grønlands opbygning, og kun i de afsnit, som vedrører oplysningsvirksomheden, er dette ikke ganske tilfældet. Men den almene programerklæring, som næppe har kunnet udformes dengang, har været savnet i det praktiske arbejde, og heri finder man sikkert en af årsagerne til, at den kulturelle indsats undertiden har

været famlende. Derfor er det nu, hvor en række erfaringer er indvundet, nærliggende at efterlyse en debat, der kunne føre til en klarere formulering.

Man har ligeledes i reglen anset det for givet, at de oplysningsmidler, som havde ført til gode resultater i Danmark, også ville være anvendelige i Grønland, men synspunktet har kun vist sig rigtig med visse forbehold. Eksempelvis har studiekredsformen været fortræffelig i Danmark, medens den i Grønland nærmest blev en fiasko; rundbordssamtaler har i den danske radio givet udmærket orientering om de forskellige samfundsproblemer, medens Grønlands Radios forsøg i samme retning faldt dårligt ud; i Grønland venter man sig meget af standardforedrags virkninger, hvorimod tilsvarende forsøg i Danmark sikkert ville mislykkes.

Som de forskelligeartede eksempler vil vise, møder oplysningsarbejdet i Grønland vilkår, der adskiller sig væsentlig fra danske, og tankegange, som ville være rigtige i dansk oplysningsarbejde, må ikke nødvendigvis være det i Grønland. Det ville være umagen værd nærmere at undersøge, om bedre, uprøvede midler kunne bringes til anvendelse.

Ligeledes trænger oplysningsarbejdets målsætning til undersøgelse. Således tyder kritikernes indstilling på, at de anser det for kulturpolitikens mål kulturelt at reproducere Danmark i Grønland. Deres ræsonnement er i reglen - bevidst eller ubevidt - følgende: De sidste ti år har i økonomisk henseende nærmet Grønland mere til Danmark end de foregående hundrede år - men i det samme tidsrum har kritikerne ikke kunnet spore en ligeså intens forstærkning af den kulturelle assimilation.

Den, som mener at kunne spore en sådan linie, har gode indicier at støtte sig til. Den grønlandske skole bygges op efter dansk mønster, grønlandske retsregler søges, hvor det er muligt, udformet eller fortolket efter danske ideer, endog en specifik dansk institution som folkehøjskolen, er under dannelse, o. s. v., ja, en særdeles kyndig understreger den grønlandske kulturs nordiske præg. Også sagligt vil tilhængere af daniseringen have gode argumenter, thi en politisk samhörighed, der ikke bygger på et åndeligt fællesskab, vil være sårbar.

Alligevel må man tvivle på, at sagen kan anskues så enkelt. For det første, er det vel usikkert, om en bevidst, kulturel påvirkning af et helt folk i bestemt retning lader sig gennemføre. Ihvertfald fristes man til en vis skepsis, når man betænker, at utallige, andre faktorer kan have så megen vægt, at påvirkningen måske fører til et andet resultat end det tilsigtede. Tillige kan der være grund til at tvivle på, om dansk kultur og tradition, der idag udsættes for nedbrydning fra mange kanter, vil kunne magte opgaven.

Alt i alt kan man ikke frigøre sig for en stille tvivl om, hvorvidt den tilsyneladende enkle opgave: kulturelt at reproducere Danmark i Grønland, lader sig

gennemføre, eller i det mindste gennemføre med de hjælpemidler, der nu er for hånden. En og anden vil vel også hævde, at berettigelsen af en sådan indsats synes ham ringe.

På den anden side vil en vis kulturel assimilation være nødvendigt, hvis de to folk skal gå i spand. De skuffelser, som opstår i samarbejdet, skyldes netop i reglen kulturelle forskelle, som gør, at dansk og grønlandsk undertiden forstår hinanden mindre godt, og jeg ser derfor nødt til mine synspunkter taget til indtægt for den opfattelse, der ønsker kulturhistoriske museumstilstande opretholdt i Grønland.

Den opgave, der trænger sig på, har da også en anden karakter; den består i at undersøge, hvorledes assimilationen bedst og lempeligst kan gennemføres, og hvor langt den bør føres. Denne opgave er efter sit indhold i væsentlig grad af politisk karakter, og jeg har derfor i denne artikel kun villet pege på dens eksistens. Egentlig må man undre sig over, at problemet ikke er blevet drøftet hyppigere i betragtning af den livlige diskussion, der har været om andre - på længere sigt, måske mindre betydningsfulde - grønlandske problemer. Grunden har formodentlig været, at tiden endnu ikke var inde dertil; den nye tid i Grønland har kun været en halv snes år, og kulturelle problemer udkrystalliseres velsagtens langsommere end f. eks. spørgsmål, der stammer fra prisen på saltfisk. Men efterhånden har man indvundet så mange erfaringer, at man må være nået dertil, hvor det er naturligt, at grønlandske politikere og andre med interesse for sagen tager opgaven op til debat og til løsning.